

ВОЛТЕР
ИСТОРИЯ НА ПЪТУВАНИЯТА
НА СКАРМЕНТАДО

Превод от френски: Боян Атанасов, —

chitanka.info

Аз съм роден в град Кандия в 1600 г. Баща ми беше управител на града. Спомням си, че един посредствен поет, наречен Иро, който беше немалко тъп, написа лоши стихове в моя възхвала и в тях изкарваше, че произлизам по права линия от цар Минос, но баща ми изпадна в немилост и поетът написа други стихове, в които вече произлизах от Пасифая и нейния любовник. Много зъл човек беше този Иро и при това най-скучният негодник в целия остров.

На петнайсетгодишна възраст баща ми ме изпрати да уча в Рим. Пристигнах с надеждата да науча всички истини, защото дотогава според обичаите на този свят, които се спазват от Китай до Алпите, ми бяха преподавали обратното. Монсеньор Профондо, до когото имах препоръчителни писма, беше особен човек и един от най-страшните учени, които някога е имало на света. Той искаше да ми преподава категориите на Аристотел и без малко не ме постави в категорията на своите „любимци“: едва се отървах. В Рим видях шествия, заклинания и няколко грабежа. Казваха, но това беше свършено невярно, че сенъора Олимпия, една извънредно благоразумна личност, продавала много неща, които съвсем не бива да се продават. Аз бях тогава на възраст, на която всичко това ми изглеждаше много забавно. На една млада дама с много благи нрави, която се наричаше синъора Фатело, ѝ хрумна да ме залюби. Тя беше ухажвана от преподобния отец Поанярдини и от преподобния отец Аконити, млад човек, обречен на един орден, който не съществува, тя ги помири, като ми подари благоволенieto си, но същевременно се излагах на опасност да бъда отлъчен от църквата и отровен. Заминах си твърде доволен от архитектурата на „Свети Петър“.

Пътувах из Франция, това беше времето на царуването на Луи Справедливи. Първото нещо, което ме питаха в тази страна, беше дали желая за закуска един къс от маршал д'Анкр, народът беше току-що изпекъл месото му, което раздаваха доста евтино на всички, които желяеха да го опитат.

Тази държава беше непрекъснато жертва на граждански войни, понякога заради едно място в Съвета, понякога заради спор от две страници. В течение на повече от шейсет години този огън, ту тлеещ, ту буйно раздухван, опустошаваше тази прекрасна страна. Това именно бяха свободите на англиканската църква. „Уви — казах си аз, — този народ е все пак благ по рождение: кой може да е изменил така

неговия нрав? Той се шегува, а извършва Вартоломееви ноци. Блажено ще бъде времето, когато само ще се шегува.“

Минах в Англия: същите спорове възбуждаха и там същия бяс. За доброто на църквата благочестиви кашлици бяха решили с едно буре барут да вдигнат във въздуха краля, кралското семейство и целия парламент и да освободят Англия от тези еретици. Показаха ми мястото, където блаженопочивщата кралица Мария, дъщеря на Хенри VIII, заповядала да изгорят повече от петстотин свои поданици. Един иберийски свещеник ме увери, че това било много благочестиво дело: първо, защото тези, които били изгорени, били англичани, и второ, защото те никога не вземали светена вода и не вярвали в дупката на свети Патрик. Той особено се учудваше, че кралица Мария още не е провъзгласена за светица, но се надяваше, че скоро ще бъде канонизирана, щом нейният племенник, кардиналът, намери малко свободно време.

Отидох в Холандия, където се надявах да намеря повече спокойствие при този флегматичен народ. Когато пристигнах в Хага, тъкмо режеха главата на един достопочтен старец. Това беше плешивата глава на министър-председателя Берневелд, човекът, който най-много бе заслужил за републиката. Изпълнен с жал, попитах какво престъпление е сторил и дали е извършил държавна измяна.

— Той е извършил нещо много по-лошо — отговори ми един проповедник с черен плащ, — той вярва, че човек може да бъде спасен и чрез добрите си дела, а не само чрез вярата си. Вие естествено разбирате, че ако такива мнения се наложат, републиката не би могла да съществува и че са нужни строги закони, за да се премахнат тези възмутителни гадости.

Един дълбокомислен политик от тази страна ми каза с въздишка:

— Уви, господине, тези добри времена няма да траят винаги. Само по една случайност този народ проявява такава ревност във вярата, в основата си неговият характер е склонен към отвратителната догма на търпимостта и един ден тази догма ще се наложи. Това ме кара да изтръпвам от ужас.

Що се отнася до мен, в очакване да настъпят тези пагубни времена на умереност и снизхождение, бързо напуснах тази страна, където строгостта на нравите не е смекчена от никакви развлечения, и се качих на един кораб, който заминаваше за Испания.

Дворът се намираше в Севиля, галеоните бяха пристигнали и от всичко се излъчваше изобилие и радост в най-хубавия сезон на годината. В дъното на една алея от портокалови и лимонови дървета видях нещо като огромна ограда, заобиколена с амфитеатрално наредени пейки, които бяха покрити със скъпоценни платове. Кралят, кралицата, инфантите и инфантите седяха под великолепен балдахин. Срещу августейшото семейство се намираше друг престол, но по-висок. Казах на един от моите спътници:

— Освен ако този трон е запазен за Бога, не виждам за какво друго би могъл да се използва.

Тези необмислени думи бяха чути от един важен испанец и ми струваха скъпо. Докато си въобразявах, че ще видим някакъв турнир или борба с бикове, великият инквизитор се появи на трона, откъдето благослови краля и народа.

След това дойде цяла войска от монаси, които маршируваха двама по двама — бели, черни, сиви, обути, боси, с бради, без бради, с островърхи качулки, без качулки; след тях вървеше палачът. След това видяхме около четиридесет души, заобиколени от стражи и грандове и облечени в чували, върху които бяха нарисувани дяволи и пламъци. Едни от тях бяха евреи, които не искаха да се отрекат напълно от Мойсей, други бяха християни, които се бяха оженили за своите кръстници или не се молеха на Богородицата от Атоша, или пък не искаха да се откажат от сухите си пари в полза на братята от ордена на свети Йероним. Монасите изпяха набожно много прекрасни молитви, след което всички грешници бяха изгорени на слаб огън. Това зрелище подежда крайно назидателно на цялото кралско семейство.

Вечерта, тъкмо когато си лягах, при мен пристигнаха двама приближени на инквизицията, които водеха със себе си светата Хермандада: те нежно ме разцелуваха и ме отведоха, без да ми кажат дума, в една много прохладна тъмница, мебелирана с един нар и едно красиво разпятие. Останах там шест седмици, след което преподобният отец-инквизитор изпрати човек да ме помоли да отида да поговоря с него: той ме стиска известно време в обятията си с чисто бащинска обич, каза ми, че бил най-искрено огорчен, когато научил, че съм настанен така зле, но че всички апартаменти в дома били заети и че се надява друг път да бъде настанен по-удобно. След това сърдечно

ме запита дали не зная защо се намирам тук. Казах на преподобния отец, че това е очевидно заради греховете ми.

— Така, скъпо чадо, а за какъв грях? Доверете ми се.

Напразно измъчвах въображението си, не можах да отгатна, той милостиво ме подсети.

Най-после си спомних за необмислените си думи. Отървах се с бичуване и глоба от трийсет хиляди реала. Заведоха ме да се поклоня на великия инквизитор: той беше възпитан човек и ме запита как ми е харесал неговият малък празник. Казах му, че беше чудесен, и след това настоях пред моите спътници да напуснем по-скоро тази страна, колкото и да е хубава. Те бяха имали време да се запознаят с всички велики неща, които испанците са направили за религията. Бяха прочели мемоарите на знаменития владика де Чапа, според когото излиза, че за да се покръстят неверниците в Америка, десет милиона от тях били изклани, изгорени или удавени. Сметнах, че този владика преувеличава, но дори ако човек би намалил тези жертвоприношения на пет милиона жертви, все пак и това би било възхитително. Жаждата за пътуване не ме оставяше на мира. Смятах да завърша обиколката си на Европа през Турция, и ние поехме този път. Бях твърдо решил да не изказвам вече мнението си за празниците, които ще видя.

— Тези турци — казах аз на моите спътници — са неверници, които още не са покръстени и следователно ще бъдат много по-жестоки от преподобните отци-инквизитори. Нека пазим мълчание, когато бъдем при мохамеданите.

И така, аз отидох при турците. Бях особено изненадан да видя в Турция много повече християнски църкви, отколкото има в Кандия. Видях дори многобройни дружини монаси, на които позволяваха свободно да се молят на Богородицата и да кълнат Мохамед, едни на гръцки, други на латински, трети пък на арменски.

— Какви добри хора са турците! — провикнах се аз.

В Цариград гръцките християни и латинските християни бяха смъртни врагове, тези роби се преследват едни други като кучета, които се хапят на улицата и се разделят само когато господарите им грабнат тоягата. По това време великият везир покровителстваше гръците. Гръцкият патриарх ме обвини, че съм вечерял при латинския патриарх и бях осъден от общото събрание на Дивана на сто удара с тояга по петите, от които можах да се откупя, като заплатих петстотин

секвини^[1]. На следния ден великият везир бе удушен; на още последния ден неговият приемник, който беше за партията на латинците и бе удушен два месеца по-късно, ме осъди на същата глоба, загдето съм вечерял с гръцкия патриарх. Бях поставен в тъжната необходимост да не посещавам нито латинската, нито гръцката църква. За да се утеша, взех под наем една много красива черкезка, която беше най-нежната, когато човек останеше насаме с нея, и най-набожната, когато беше в джамията. Една нощ, изпаднала в сладкия възторг на любовта, тя ме прегърна и извика:

— Аллах, ила, Аллах!

Това са обредни думи на турците, аз помислих, че са думи на любов.

— Аллах, иллах, Аллах! — извиках и аз съвсем нежно.

— О — каза ми тя, — хвала на милостивия бог! Вие сте турчин.

Аз ѝ казах, че благославям Бога, загдето ми е дал сила и си помислих, че съм извънредно щастлив. На сутринта имамът дойде да ме обреже и понеже му създадох известни затруднения, махленският кадия, един почтен човек, ми предложи да ме набие на кол: спасих кожата и задника си с хиляда секвини и бързо избягах в Персия, решен да не ходя нито на гръцка, нито на латинска литургия в Турция и никога да не викам: „Аллах, иллах, Аллах“, когато се срещам с жена. Когато пристигнах в Испахан, запитаха ме дали съм за черната овца или за бялата овца. Отговорих, че това ми е съвсем безразлично, стига месото да е крехко. Трябва да кажа, че партиите на бялата овца и на черната овца още разделят персийците. Сметнаха, че се подигравам и с двете партии, така че още при вратите на града се озовах заплетен в една опасна бъркотия отново ми струва голяма сума секвини, за да се отърва от овцете.

Стигнах чак до Китай заедно с един преводач, който ме уверяваше, че това било страната, където се живеело свободно и весело. Татарите бяха станали господари на Китай, след като покорили страната с огън и меч, преподобните йезуитски отци, от една страна, както и преподобните доминикански отци, от друга, казват, че там те печелели души за Бога, без някой да научи нещо. Никога не се е виждало така усърдно да се покръстват хора, при това те се преследваха едни други, всеки на свой ред: пишеха до Рим томовете клевети, наричаха се неверници и взаимно се обвиняваха, че

злоупотребяват с душите. Имаше особено един спор между тях за начина, по който трябва да се правят поклони. Йезуитите искаха китайците да поздравяват бащите и майките си по китайски, а доминиканците искаха да ги поздравяват по римски. Случи ми се да бъда взет за доминиканец от йезуитите. Представиха ме пред Негово татарско величество за шпионин на папата. Върховният съвет натовари един от първите мандарини да разследва въпроса и той даде заповед на един сержант, който нареди на четирима местни стражари да ме задържат и церемониално да ме завържат. Заведоха ме след сто и четиридесет коленопреклонения пред Негово величество. Той ме запита дали съм шпионин на папата и дали е вярно, че този княз щял да дойде лично да го свали от престола. Отговорих му, че папата е седемдесетгодишен свещеник, че живее на четири хиляди левги от Негово свещено татаро-китайско величество, че има около две хиляди войници, които стоят на стража с чадър, че не сваля никого от престола и че негово величество може да спи спокойно. Това беше най-незлополучното приключение в живота ми. Изпратиха ме в Макао, откъдето заминах с кораб за Европа.

Когато стигнахме бреговете на Голконд, нашият кораб трябваше да бъде поправен. Използвах това време, за да посетя двора на великия Ауранг-Зеб, за когото по света се разказваха чудеса. Тогава той беше в Делхи. Имах удоволствието да го видя в деня на пищната церемония, при която той получи небесния дар, изпратен му от шерифа на Мека. Това беше метлата, с която бяха мели светия дом, кааба, бет-аллах. Тази метла е символ на божествената метла, която измита всички мръсотии от душата. Ауранг-Зеб не изглеждаше да има нужда от нея, той беше най-благочестивият човек в целия Индустан. Вярно е, че беше заклал един от братята си и отровил баща си, двайсет раджи и още толкова омри бяха издъхнали в мъчения, но това не беше нищо и хората говореха само за неговата набожност. Сравнявах го само със светото величество на светлейшия император на Мароко, Мулей-Исмаил, който режеше глави всеки петък след молитва.

Аз не продумах нито дума; пътуванията ме бяха поучили и чувствах, че не е моя работа да избирам между тези двама августейши владетели. Един млад французин, с когото живеех заедно, не прояви, признавам, уважение към императора на Индия и императора на Мароко. Скимна му да каже свършено неуместно, че в Европа има

много благочестиви владетели, които управляват добре държавите си и ходят дори и на черква, без при това да убиват бащите и братята си и без да режат главите на поданиците си. Нашият преводач преведе на индийски нечестивите думи на моя младеж. Поучен от миналото, заповядах бързо да оседлаят моите камили и двамата, французинът и аз потеглихме. По-късно научих, че същата нощ стражи на великия Ауранг-Зеб идвали да ни хванат, но намерили само преводача. Той бил обезглавен на площада и всички царедворци без никакво ласкателство признали, че смъртта му е напълно заслужена.

Оставаше ми да видя Африка, за да се насладя на всички прелести на стария свят. И действително я видях. Корабът ни бе заловен от корсари-негри. Нашият капитан, който много се възмущаваше, ги запита защо нарушават така международните закони. Негърският капитан му отговори:

— Вие имате дълъг нос, а ние имаме плосък нос, косите ви са прави, а нашата вълна е къдрава, кожата ви има пепеляв цвят, а нашата е като абанос, следователно по силата на свещените закони на природата ние трябва винаги да бъдем врагове. Вие ни купувате по пазарите на гвинеийския бряг като товарни животни, за да ни карате да вършим каква ли не работа, и тежка, и нелепа. С бичове от волска кожа ни карате да дълбаем планините, за да вадим някаква жълта пръст, която сама по себе си не може да се използва за нищо и далеч не струва колкото една хубава глава египетски лук, затова, когато ви срещнем и сме по-силни, ние ви караме да орете нашите ниви или ви режем носовете и ушите.

Нямаше какво да се възрази на такава мъдра реч. Отидох да ора нивата на една стара негърка, за да запазя ушите и носа си. След една година ме откупиха. Бях видял всичко красиво, добро и прекрасно на земята. Реших вече да гледам само домашното си огнище. Ожених се в моя край, сложиха ми рога и видях, че това беше най-приятното нещо в живота.

[1] Секвина — стара венецианска монета. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.